

Lengyel mondák

Hedvig királynő lábnyoma

Templomot építettek Krakkóban. Hedvig királynő¹ temérdek kincset, drágaköveket és aranyat adományozott, hogy méltó temploma legyen a fővárosnak. Gyakran ellátogatott az építkezésre, örömét lelte a kőművesek serénykedésében.

Tüzesen sütött a nap, frissen dolgoztak a kőművesek. Az egyik dalolni kezdett, a többi folytatta. Vígán kopácsoltak a kalapácsok.

De nem mindenki örült a fényes napsütésnek. Az egyik kőfaragónak reggel óta szavát sem lehetett hallani, bár derekasan dolgozott, nem figyelt a tréfákra, egyre csak sóhajtozott, lopva a könnyeit törölgette.

A társai ügyet se vetettek rá.

Az egyik kőműves, aki a legmagasabb állványon állt, elrikkantotta magát:

– Jön a királynő! Jön Hedvig nagyasszonyunk! Gyerünk, legények, frissen, fürgén! – kurjantgattak nagy vidáman.

És megjelent Hedvig királynő.

Kedvesen mosolygott a kőművesekre, eltűnt arcukról a verejték.

A királynő azonnal észrevette a szomorú kőfaragót – görnyedten faragta a követ, azt se tudta, mi történik körülötte.

Odalépett hozzá.

– Miért búslakodsz, barátom? – kérdezte csengő, lágy hangján. – Valaki megbántott? Vagy talán betegség gyötör? Sápadt vagy, és elcsigázott.

A kőműves gyorsan letörölte az arcán legördülő könnycseppeket.

– Senki sem bántott, kegyelmes asszonyom, beteg sem vagyok. Hanem a feleségemet, aki társam volt jóban és rosszban, gyermekeink védőangyalát súlyos kór emészti, tehetetlenül fekszik... Én meg még nem kerestem meg az orvoságraalót.

Súlyos könnycsepp gördült le a kőfaragó arcán.

A királynő feltámasztotta lábát az egyik kötömbre, és lekapcsolta könnyű aranytopánjának finom ívű aranycsatját.

– Fogjad, jó ember, és eridj, vedd meg mindazt, amire beteg asszonyodnak és gyermekeidnek szüksége lehet. Ne búsulj. Isten segít a szenvedőkön.

És Hedvig királynő visszavonult királyi palotájába, a kőfaragó meg elindult haza. Örvendezett a lelke.

Amikor visszatért az építkezésre, már ugyanolyan víg volt, mint a többiek. Megragadta a kalapácsát, nekilátott a munkának.

Hát lássatok csodát! A kőben, mint az agyagban, emberi lábnyom volt! Egy apró, kecses láb nyoma.

Odakiáltja a többieket – nézik, törlik a fejüket, honnan kerülhetett oda a nyom. Hogy maradt meg a kemény sziklában...

¹ Hedvig királynő (Jadwiga, 1374–1399) – Nagy Lajos király lánya, 1384-től Lengyelország királynője. 1386-ban Jagelló Ulászló (Władysław Jagiełło) felesége lett. Döntő szerepet játszott a lengyel–litván unió létrejöttében és a krakkói egyetem újjászervezésében.

– Hedvig királynő lába nyoma! Erre a kőtömbre támasztotta a lábát, amikor lekapcsolta a csatját, hogy istápolja a szerencsétlent, és segítsen a betegen.

Felemelték a követ, és beépítették a templom falába. Sokáig emlegették egymás között:

– Még a kőszikla is meglágyul, ha a mi királynőnk megérinti...

S. Papp Éva fordítása

Szent Kinga hozománya

Szemérmes Boleszló² hatéves korában került a trónra, így az urak kormányozták helyette az országot. Csöndes, nyugodt, jóra való ember lett belőle, de inkább szerzetesnek, mintsem katonának, fejedelemnek való. Feleségül a magyar király leányát, a szintén csöndes, nyugodt, vallásos Kingát³ választották neki. Így hát elindultak a lengyel követek Magyarországra, hogy megkérjék a leányka kezét királyi apjától.

A magyar király nagy tisztelettel fogadta őket, mert vitézségéért becsülte a lengyel népet. El akart dicsekedni a követek előtt gazdagságával, ezért megparancsolta, hogy hozzanak föl jó sok aranyat és ezüstöt a kincstárból, s szórják rá a királykisasszony kelengyéjére.

De Kinga így szólt az apjához:

– Atyám, minek a lengyeleknek arany meg ezüst? Van belőle nekik épp elég, ha pedig elfogy, szereznek maguknak fegyverrel a csatában. Azt adják nekik, amijük nincs, hogy jól emlékeztükbe vessék a magyar király bőkezűségét.

– Mit adjak hát nekik? – kérdezte csodálkozva a király.

– Sőt, atyám, mert az ő országukban nincs egy darabka sem, mind idejön érte. Ajándékozz nekik egy sóhegyet, amelyet hozományként majd magammal viszek Lengyelországba.

Elmosolyodott a király a leányka szavaira, és így szólt:

– Legyen, ahogy akarod!

Ekkor a királylány elindult a bányák felé, lehúzta ujjáról a jeggyűrűt, s egy mély sófejtő vajatba dobta.

A lengyel urak elvitték fejedelmüknek a menyasszonyt, és amikor már lezajlott a menyegző a krakkói várban, Kinga így szólt az urához:

– Szeretett férjemuram, menjünk, keressük meg a gyűrűt, amelyet Magyarországra küldtél nekem.

Elutaztak mindketten egy Wieliczka⁴ nevű városkába, és ott megparancsolta Kinga, hogy a piactér közepén ássanak egy mély kutat. Sokáig ástak a bányászok, míg végül egy nagy kőre bukkantak, s így szóltak a királynőhöz:

² Szemérmes Boleszló (Bolesław Wstydlivy, 1226–1279) – Fehér Lések (Leszek Biały) fia, 1232-től Szandomir, 1243-tól Krakkó hercege.

³ Kinga (1224–1292) – IV. Béla magyar király lánya, 1239-től Szemérmes Boleszló felesége. 1690-ben boldoggá, 1999-ben szentté avatták.

⁴ Wieliczka – kisváros Krakkó mellett, sóbányájáról híres.

– Mélyebbre már nem áshatunk, mert nemes kőre találtunk.

Mire Kinga:

– Törjetek le egy darabot abból a kőből, hadd nézzem meg közelről!

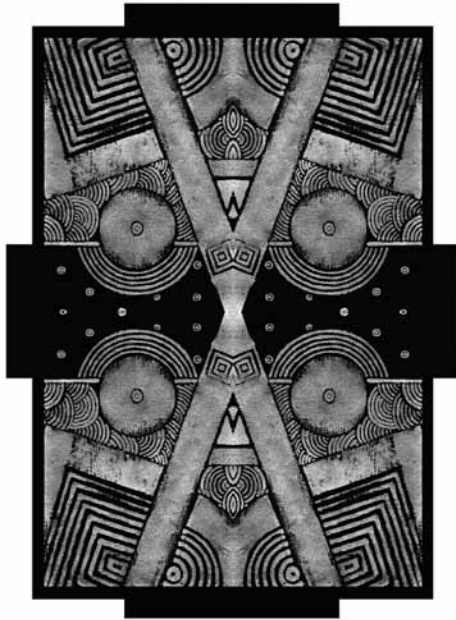
Le is törtek belőle, majd felhúzták, s egyikőjük, amint napfénynél is megvizsgálta, felkiáltott:

– Királynő! Hisz ez nem is kő, hanem valódi só!

– Törd csak szét azt a rögöt! – parancsolta meg a királynő.

Szét is törték, s a rög közepéből kihullott a királynő csillogó gyűrűje, melyet a magyar sóbányába dobott. Ez volt hát Szent Kinga hozománya, mely mind a mai napig gazdagítja Lengyelországot.

Gedeon Márta fordítása

SZYKSZNIAN WANDA ALKOTÁSA

A lapszám megjelenését támogatta a Lengyel Intézet, a Békéscsaba Megyei Jogú Város Lengyel Nemzetiségi Önkormányzata; Budapest Főváros XVII. kerület Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat; Fővárosi Lengyel Önkormányzat; Győr Megyei Jogú Város Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat; Országos Lengyel Önkormányzat.

Köszönjük Sutarski Konrád tanácsait, szervező segítségét.

Lengyel Köztársaság
Nagykövetsége

Pósa Zoltán

Két nemzet költője

Konrad Sutarski, aki idén ünnepli nyolcvanharmadik születésnapját, két nemzetnek is korszak-meghatározó, ikonikus, megbecsült, mindenkitől szeretett költője, a lengyel és a magyar írószövetségnek egyaránt nagyra értékelt, népszerű képviselője. Egyetemet még Poznanban végzett, a hatvanas évek elején kötött szerelmi házasságát követően, már 1965-ben Budapestre költözött. Bár nem példa nélküli, de nem túl gyakori jelenség a világirodalomban a kétnyelvűség, viszonylag ritka, hogy valakit az olvasóközönség mindkét hazájában a sajátjának tart, azzal együtt is, hogy Sutarski műveit anyanyelvén, lengyelül írja meg. Van egy másik kettősség is, amely még színesebbé teszi a személyiségét: Sutarski nemcsak kiváló költő, hanem jeles „mezőgépesítési mérnök” is, nemcsak két nemzetnek, hanem kétféle kultúrának is követe, aki 1973-ban a Budapesti Nemzetközi Vásár egyik fődíját nyerte el. Az egyes zöldségféléket betakarító kombájn témavezető tervezője volt, és 1977-ben megkapta a Kiváló Feltaláló arany fokozata országos kitüntetését is.

Életút. Lengyel genocídium. Konrad Sutarski Poznanban született 1934. szeptember 21-én Bogumil Sutarski és Janina Dymkowska házasságából. Szinte belezuhant abba a végzetszerű nemzeti tragédiába, amely Lengyelországot (és Magyarországot) két barbár pogány, a német náci és a szovjet orosz kommunista diktatúra kalózikikötőjébe sodorta. Alig ötesztendő volt, amikor, idézve *Az én Katynom* című önéletrajzi ihletésű történelmi esszékötetéből: „Lengyelország Sztálin és Hitler hírhedett 1939. augusztus 23-án megkötött Molotov–Ribbentrop-paktuma után újra kétfelé szakadt. Hazánkra újból a megszállás éje borult.” Őt és édesanyját a németek 1939-ben már deportálták tágas poznani lakásukból egy Czeszochowa környéki faluba, s onnantól kezdve remény és kétség között várták a híreket az apáról, Bogumil Sutarski tartalékos alhadnagyról, s az 1940-ben eltűnt többezernyi lengyel tisztról, kiknek jelentős részét a szovjetek végezték ki a Szmolenszk melletti Katynban brutális kínzások között. Ezt a tömeggyilkosságot a szovjetek a náci németek számlájára próbálták írni, több-kevesebb sikerrel, hiszen a nürnbergi perben is a németek elleni vádpontként szerepelt a katyni mészárlás. Sutarski édesapja egy Sztarobelszkből feladott postai levelezőlap tanúbizonysága szerint a Szovjetunió területén, a lengyel katonatisztek számára létrehozott másik internálótáborban sínylődött, és ott is halt meg. A síremlékére csak a rendszerváltozás után írhatták rá az igazságot. Az édesapa halála életre szóló stigmaként él a költő lelkében és tudatában, ahogy ezt vele együtt átélhetjük a már említett, *Az én Katynom* című esszékötetében olvasva. Konrad Sutarski a Duna TV munkatársaként 1994-ben lehetőséget kapott egy katyni dokumentumfilm elkészítésére. A helyszínen járva döbönt meg az átlagemberi közönytől és az újra áttanulmányozott adatoktól, melyek szerint a Szovjetunióban minimum húszmillió, táborokban megölt, lemészárolt, halálra kínzott embert tartanak számon, s ez a szám szinte naponta növekszik. Az író lengyel genocídiumnak, holokausztnak

nevezi könyvében a katyni mészárlást, s mindennél szörnyűbbnek a kommunisták rémtetteit.

Hídnak lenni két nemzet és két kultúra között. Konrad Sutarski egyetemista korától kezdve kettős utat járt be: miközben 1952–58-ig a Poznani Egyetemen mezőgépesítési gépészmérnöki szakon tanult, 1956-ban, huszonkét éves fejjel elindult az irodalmi pályán, s néhány író társával létrehozta Poznanban azt az írócsoportot, mely résztvevője volt a lengyel '56-nak és az általa generált változási folyamatoknak. Házasságát követően, Magyarországra költözve mezőgazdasági géptervezőként, fejlesztőmérnökként dolgozott 1990-ig, s ahogy említettük, két megvalósított találmányáért is kitüntették. Arra is futotta energiáiból, hogy aktív részese legyen a magyarországi csendes, rendszerváltoztató folyamatnak. S közben egyre jelentősebbé terebélyesedett költészete. Idézve Jerzy Snopek *Konrad Sutarski életműve* című tanulmányát (Konrad Sutarski *Ha úgy tudnánk ...* c. válogatott verseskötetének első előszava, Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2014), „írónk egyike azon három kiemelkedő lengyel gondolkodónak (Ludwik Graven történész, Stanislaw Vincenz író, esszéista, Konrad Sutarski költő), kik Magyarországon éltek le életük jelentős hányadát, s betöltötték a híd szerepét a magyar és a lengyel kultúra között”. A rendszerváltozás után a Lengyel Kulturális és Tájékoztató Központ igazgatója-, vagyis lengyel diplomataként, valamint utána a Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület alelnökeként, az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat háromszor megválasztott elnökeként, végül a Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára igazgatójaként szolgálta misszionáriusi elhivatottsággal közös ügyeinket. 2014-ben, a nyolcvanadik születésnapján gyökeres fordulatként úgy döntött, hogy befejezi az aktív közéleti szereplést, és immár az írói tevékenységnek szenteli az életét. Azt, hogy alkotóereje teljében van, jelzi az időközben megjelent újabb kilenc önálló kötet. A többi között egy tankönyvet írt Lengyelország történelméről a hozzá kapcsolódó magyar történelmi eseményekkel. Ez az egyedülálló tartalmú kötet jelentősen kibővített alakban idén, közhasználati könyvként meg fog jelenni egyszerre lengyel nyelven és magyar fordításban.

Egy költő, író számára az elhivatottságok primus inter pares az alkotás. Ő így vallott erről a Magyar Napló 2016. márciusi számában megjelent, *Közös fenyeink, a kereszténység és a haza iránti hűség* című interjúbeszélgetésünkben: „Számomra természetessé vált a kétféle teremtőerő együttléte. A valódi tervezői, feltalálói munkához dús fantázia ugyanúgy szükségeltetik, mint a költészethez. Ugyanakkor a költő saját művének első olvasója, kritikusa, szerkesztője is, amihez ugyanaz a fegyelem kell, mint a mérnöki munkához. Ennek ellenére vallom, hogy az író, a költő szélesebb körben képes közérthetővé, felfoghatóvá varázsolni az emberi lét metafizikai és társadalmi értelmét, s az emberekhez szólni közösségi ügyekben.”

A haza kiterjesztése. A történelem folyamába beleágyazódott emberi sorskérdések profetikus megszólaltatói évtizedeken, évszázadokon, évezredekben átívelő hűséget és azonosságot éreznek a nemzeti múlttal, amely az egyéniség jelenén át a jövőjét is meghatározza. Költőnk esetében ez a mágikus,

misztikus kötődés megkettőződik. Sutarski Konrád *A haza kiterjesztése* című kétnyelvű esszéjében fejti ki a leghitelesebben, hogyan is vált ő úgy magyar hazafivá, hogy ezáltal a Lengyelországhoz fűződő örök hűsége sem csorbult. Mi több, ez az érzés, ez az élmény elmélyültebbé vált. E két nemzet egészen különleges, mélyről fakadó spirituális testvérisége eredhet az egymással rokonítható fátumából. Ennek legmarkánsabb jele, hogy a magyar és a lengyel kultúra és történelem szellemi összetartozását mindennél erősebbé kovácsolja a kereszténység, amely mindkét nemzet génjeibe betápláltan él szinte ősidők óta. „A magyarság mélyről fakadó, ősi időkben és ázsiai tájakról sarjadt, egzotikus kultúrával rendelkezik, viszont a keresztény gyökerekben hasonló hozzánk, lengyelekhez, így nem véletlen a lengyelek és a magyarok közötti évszázados együttműködés” – nyilatkozta nekem Konrad Sutarski a már emlegetett interjúmban. Még ennél is egyértelműbben szól *A haza kiterjesztése* című esszéjében: „Megérkeztem a hegyeken túli országba és letelepedtem – mintha csak tegnap esett volna meg velem mindez. Mégis, idő múltával egyre inkább olyan benyomásom támadt, hogy ennek jóval korábban kellett megtörténnie, talán már évszázadokkal korábban.” Ez utóbbi metaforikus mondat arra utal, hogy az ember a tudatának legmélyén, vagy a sejtjeiben, a génjeiben is érzi közös elődeink múltját. Még részletesebben, a közös történelmi múltat a teljesség igényével végigpásztázva vall arról, hogyan vált önzetlenül és viszonzatlanul e két keresztény nemzet Európa és a kereszténység védelmezőjévé a *Lengyelország és Magyarország a keresztény Európa védőbástyái a múltban és jelenben* című tanulmányban, amely megjelent a Magyar Demokrata 2015-ös karácsonyi, majd a 2016-os újránéves számában, s időközben önálló kötetként is a budapesti Méry Ratio Kiadó jóvoltából. Voltunk hitünk védőbástyái a tatárokkal szemben és az oszmán világbirodalom terjeszkedésének korában. A huszadik században mindkét nemzetnek a szovjet és a német totalitáriánus diktatúra volt a végzete a rendszerváltozásig. S bár rendkívül fontos szerepe volt lengyelnek, magyarnak mindkét totalitáriánus rendszer gyengítésében, megdöntésében, mégis, csak a mi nemzeti stigmáinkat nem orvosolta eddig senki. És itt és most is, a lengyel és a magyar nemzet, a V4 részeként vállalja – a magyar 2010, a lengyel 2015 óta – teljes mellszélességgel, hogy ellenáll az új megszállásnak, ám egyelőre ezért is csak gáncs és megbélyegzés éri Európa részéről. Sutarski Konrád azok közé tartozik, kik elsők között írták le és fejtették ki, hogy a menekültáradat, a migrációs hullám enyhén szólva eufemizáló kifejezések ahhoz a szorongató valóságához mérten, hogy egy idegen, agresszív kultúra új népvándorlásnak álcázott hódítása kezdődött el újból jelenünkben.

Az egyetemesség és a szerelem költeményei. Sutarski Konrád eddigi életművét mintegy harminc önálló kötet, valamint számos antológiában, folyóiratban, lapokban megjelenő publikáció alkotja. Íme néhány könyvcím: *Skraj rucha (A mozgás pereme, Poznan, 1960, életműnyitány)*, *Megőrzésre átvéve* (Konrad Sutarski és Domonkos László közös könyve Szepes és Árva vármegyék északi csücskeinek Lengyelországba került magyar emlékezetéről, Budapest, 2009), *Az én Katynom / Mój Katyn* – önéletrajzi történelmi esszé (Budapest, 2010), *Obawy i nadzieja / Aggodalom és remény* – esszék és versek (Keszthely, 2010), *Ha úgy tudnánk...* – válogatott versek (Budapest, 2014). Költe-

ményeinek vezérgondolatai a Magyar Napló által kiadott *Ha úgy tudnánk...* című válogatott kötet ciklusainak megfelelően, öt nagy témakörbe sorolhatóak. Az Istenhez fohászkodó, a létfilozófia alapkérdéseivel vívódó költeményeket *A világ alkonya* című ciklus foglalja magában. (*Adalék a Teremtéshez, Hangsúlyos kérdések Urunkhoz, II. János Pál temetésnapján* stb.) A *Két hazám* ciklus költeményeiből kikristályosodik, hogy Sutarski Konrád számára úgy vált Magyarország a második hazájává, hogy a magyar nemzeti elköteleződés még gazdagabbá, árnyaltabbá tette lengyel hazafiságát is (*Búcsúzások, Buda üdvözlése, Az én városom* stb.). A veszélyeztetett, Istentől teremtett természeti környezetről, valamint az ember által létrehozott civilizáció válságáról vallanak a *Civilizációs versek* (*Arról, ami körülvesz bennünket, Jelek az égen, Miféle tájék* stb.). Többrendbeli, mindkét hazájához kötődő ellenzéki múltjáról szólnak *Az ellenállás korszakai* verscsoport költeményei (*Térségek, Kalauz, Szenteste*). A legszemélyesebbek a több mint ötven éven átívelő hitvesi hűség és szerelem versbeli kikristályosodásai (*Madonna, Gyóntatószék, Feleségemnek 50 évvel esküvőnk után* stb.).

A költő egyetemes és magánéleti verstörténelmet összegző, szintézis értékű költeményei az 1960-as életműnyitánytól a legújabb versválogatásig egyenletes, töretlen ívet alkotnak. Úgy érezzük, mintha már fiatal korában is föl lenne vértézve az érett költő minden stilisztikai, gondolati eszközével. E költészet vezérmotívuma a költő, az író váteszi, küldetéses, misszionáriusi szerepének vállalása. Vallja, hogy „a költő szavának hihetetlen ereje van, ha igaz ügyért csendül föl”. Erről tanúskodik az *Állítsuk meg a futó pillanatok* című költemény Bágyoni Szabó István fordításában: „Mert nem igaz hogy szavaink markából kibillent volna a mágikus erő / hisz’ bennük van a föld hite, benne a sámán mormolása / s persze: benne a türelmes vízcsobogás / de az örök zivatar örvénylő éneke is”. E költemény azt is modellezi, hogy Sutarski Konrád költőként a lét metafizikai lényegének föltárására törekszik, ugyanakkor saját korának nemzeti, társadalmi, szociológiai kérdéseire keresi a választ. Középkelet-európai írók, költők, gondolkodók számára magától értetődik a nemzeti öntudat és az európaiság szintézise. Ám legalább ennyire perdöntő a hibátlan esztétikai köntös, a mívés formakultúra.

Mindezen együttthatók egyik legösszetettebb veretes foglalat a *Ha úgy tudnánk távozni – Nagy Gáspár temetéséről hazafelé* című költemény Csoóri Sándor fordításában. 2007-ben elhunyt, mindmáig gyászolt pályatársunk, Nagy Gáspár, a nemzeti elkötelezettségű és a katolikus keresztény indíttatású líra kimagasló képviselője, a magyar rendszerváltoztató csöndes forradalom egyik jelképalakja Sutarski versében a méltósággal távozó, Krisztus képmását hordozó ember szimbólumává is magaszosul. Emelkedett képek idézik a halál misztériumát: „Ha tüntető bíborban távoznánk és nagy lázrózsákkal / fenséges hidakat hagyva magunk után a vizek fölött.” Ám az elmúlás ezen a világon a hívő ember számára is gyászt és végérvényes búcsút jelenti. Ezért a megnyugtató, fölemelő strófa emelkedettségét a költő nyomban ellensúlyozza a földi szenvedések és a mindennapi rémképek staccatós víziójával: „Ám hatalmasak a mi sebeink és lidérceink / melyek belénk költöztek mint a nyomorúság vírusai”. Nemzeti stigmáink elsősorban az évszázados közös kínok, a kettészakított, kétszeresen megszállott Lengyelország s a trianoni ország-csonkolásba

belerokkant magyarság igaztalan kálváriájának vádiratai. Eme „nyomorúság vírusok” ellen védekezni szinte lehetetlen, bénultan hagyjuk, „hogy sejtjeink legtitkosabb zugaiba / és legmélyebb repedéseibe is betolakodjanak”. A költő, ki egyben keresztény hívő ember is, mindenkinél jobban szeretné, ha elsősorban a lét pozitív alternatíváit kellene csupán felmutatnia. Ám az igazlátás, igazmondás kategorikus imperatívusza arra készíti, hogy kijelentse: reménytelenül egyedül vagyunk magánemberi és nemzeti gyászunkban: „csak egy néma kereszt és szerény kis halom / és valamelyik barátunk sóhajtása / amíg ez a sóhaj ott árválkodik a szélben”.

Eme összegző költeményben a hit, az elkötelezett hazaszeretet, a gyász méltóságteljes elfogadásának mágiája nyugtázza le az olvasót, s megjelenik benne Sutarski költészetének majd minden motívuma. A feltétel nélküli istenhitről eszünkbe jut Jókai Anna számos esszében és interjúbán kifejtett gondolata: a keresztény költő üzenete nem lehet csupán a dicsőítés, a puszta lamentáció. A Mindenható elé kell tárunk belső vívódásainkat, kétségbeesésünket attól, milyenné is vált a világ. Sutarski Konrád ezt így fogalmazza meg: „Sajnáljuk, Uram, hogy ilyen silány anyagból gyúrtál minket, és akarva-akaratlan csak kölcsönösen szenvedést okozunk egymásnak. Ugyan igyekszünk kissé jobba válni, ám ez általában nem sikerül” (*Hangsúlyos kérések Urunkhoz*, Sutarski Szabolcs fordításában).

A közép-európai nemzetek krisztusi stigmatizáltságát megrendítően tárja elénk az 1956 decemberében született *Szenteste* című költemény a jeles magyar költőtárs és polonista, Kovács István fordításában. Karácsonykor Jézus e világra jöttét ünnepeljük, ám a magyar és a lengyel sors megerősíti a húsvéti megfeszítettetés, halál, föltámadás misztériumának hangsúlyos jelenlétét már a Megváltó születésének pillanatában is: „csak ott / délen, Budapesten / szól másként az ének / másként rendeződnek a szavak / a kötésekken még átüt a vér / ott szenteste / a megolvadt viasz is könnyé válik”. Csodálatos az egybecsengése e korai, lengyelül megszületett versnek és Márai megindító *Mennyből az angyal* című költeményének, amelyet akkor Sutarski még nem olvashatott: „Mennyből az angyal menj sietve / Az üszkös, fagyos Budapestre. / Oda, ahol az orosz tankok / Között hallgatnak a harangok. / Ahol nem csillog a karácsony, / Nincsen aranydió a fákon, / Nincs más, csak fagy, didergés, éhség. / Mondd el nekik úgy, hogy megértsék. / Szólj hangosan az éjszakából: / Angyal vigyél hírt a csodáról.”

Soraimat, melyek csupán ízelítőt nyújthatnak Sutarski Konrád számomra személyesen is különlegesen fontos életművéről, a hitves iránt érzett, az idők próbáját kiálló töretlen szeretet míves remeklésével zárom.

„Most, amikor egészen ólomszínű az égbolt / és talán alkonyodik is már / széthulló kezemmel fogom meg gyöngye vállad / s a világ változását megint / nem fogadom el” (*Feleségemnek, 50 évvel esküvőnk után*, Tornai József fordítása). E szikeélesen pontos epigrammában együtt feszül a hűség, a gyöngédség, a mindent túlélő szerelem, amely sikerrel dacol a földi másodpercmérő tiktakoló óramű kopogásának kegyetlenségével. Az igazi nagy szintézisreemtők, az örök érvényű összegzők minden költeményben képesek újraírni a mindent elpusztítani látszó idő elleni győzelmeink egyetemes és magánéleti történelmét.

Sutarski Konrád
Térségek

szirmait bontja a képzelet
képek képek után
óráiban a csöndnek
éjszaka amikor a virrasztás virágot sarjaszt

hallgatózunk
nem lapulunk
mint az asztalon száradó
ízletes sajtseletek
a pompázatos épületekkel szemben mi fölmagasodunk
ezért támad szél
a szél összeborzolja a hajakat
szórja a homokot egyik helyről a másikra
remegést hoz a piros szegfűkre
– úgy érezzük
már másként van minden
de nem tudjuk még jobb-e így
bizakodunk csak
mostanában
– a bölcs öregemberek fejüket csóválják szomorúan
sóhajtoznak
önámítások igézetében
és elmerülnek gondolataikban
messzire vagyunk tőlük

a városok romjain felvirágozhatott volna a lengyel irodalom
gyökereket eresztett kiszáradt a szocializmust szerette volna
kimondani nem tudta. Suttogott csak: a mesék felhúzható fülemüléi
oly szépen énekelnek a hősök hét folyót átúsznak hét
hegyen átkelnek

rázzuk a tudás fáját
a fehér galambok beleolvadnak a felhők fehérjébe

Bari Károly fordítása

(1956)

Ébresztőórát időzítünk kora reggelre
 figyelve mit hoznak a távoli áradások a csillagszületések az
 ebihalátváltozások
 gyorsan elhagyjuk a lakást süketen a biztosító társaság intelmeire
 – vergődünk az utcák sűrűsödő legén át villamosok autók sörényén
 versengve az őszi levéllel

Lármás újságlepedők hangszórók igyekeznek utánunk
 rángva a szélben
 világrészek fekete aszályával baleseti hírekkel reménykormányok
 bukásával elnehezdedve
 rendőrségi jelentésekre bölcsek ígéreteire kihegyezve
 Röppennek a tetők fölé mint papírsárkányok s prédát kereső madarak
 megpróbálják az összeesküvés gócaitól megkülönböztetni a hivatalokat
 ingovány vesztő tüzeit kikerülni

Így jutunk a poros betonhalmazok folyosóiba
 hogy akaratunkat közös kilincsekre s idegen beszédre kényszerítsük
 s alá vessük magunkat utak és megzabolázott erők csapdáinak
 ott a tárgyakon megakadjunk s futásunkat lassítva polcok közé jussunk
 vagy éles fejű lézerek sugaraival igyekezzünk
 városi vízművekben tisztálkodva szabaduljunk bőrünk sóhajtásaitól s a
 gerinckorongok csendjétől
 rangsorban törtetésben egyesülve

Weöres Sándor fordítása

(1978)

Gyakran megkérdik tőlünk: mi a véleményünk
jóllehet éppen hó esik szétsündörgő nyomokra
vagy a városvégi kutyák ugatják a lerongyolódó alkonyatot

Természetesen szó sincs életbevágó ügyekről
Változatlanul suhognak fönt a bolygók marad a vér színe
s dobog tovább a föld is
ahogy a szél céljairól az eszmék menetirányáról se szikráznak
össze kemény mondatok
Még a folyók gyakori áradása s a kormányok munkájának
látogatása sem a mi ügyünk még a ránk csapó vírusok
zsongása és a kongó boltok visszhangja sem

Mégis megkérdik tőlünk: mi a véleményünk
hogy tudjuk: nélkülözhetetlenek vagyunk mint madárnak
a toll tehéneknek a fű

Nyugodtan nyomakodjunk hát föl naponta vonatokra
és autóbuszokra
ahol elkábulhatunk új hírektől
s attól hogy munkába utazgathatunk építhetünk és
szappanbuborék-ábrándokat eregethetünk
az ég felé seregestől
vagy órákig sorban állva várakozhatunk az áru megérkezésére

Időnként úgyis megkérdezik tőlünk: mi a mi véleményünk

Csoóri Sándor fordítása

(1978)

Mikor aggodalom és remény

Most mikor aggodalom s remény együtt keres menedéket
szemünk rejtekhelyein mint eresz alatt fecskék
mikor toronyházak betonja porladozva vár megváltást
hajnalonta
és mikor a titkos jelentések folyóján úgy tépi a vizet a szél
hogy a délen és délben szóló harangok már nem
tudhatják: kongjanak-e vagy hallgassanak
túlságosan kicsi a nedvek hatalma e földszületnek a Kárpátok
mindkét oldalán hol a férfiak netán érthetőbben
káromkodnak mint egyik vagy másik határontúli
szomszédai de nem egyszer annál olcsóbban adják el
magukat ha egy-egy cent kemény pengését meghallják
ezért nem elegendő hogy a gyárkapuk megnyíltak itt valamikor
és a miniszterek lázasan csúsznak-másznak – a falakon
oda-vissza hosszan – tépelődve kabinetirodáikat rendezgetve
mialatt a szurkolók a szürkület lelátóin vinyítanak
s ugyancsak nem elég már a mindennapi hajsza hiába sóvárgott
rá annyira Karl Marx egykor nem elég az idő sürgetése
az egyetértés magvának elhintése
sem feleségek szorgoskodásának régi szerelmek sóhajtásainak
söprűk alatt csücsülő egerek sivalkodásának csitulása
mivel e világ hatalmasai épp most küzdenek meg
egymással értünk – valahol itt a magaslaton – mint
locsi-fecsi óriások úgyszólván még a macskák is
tyúkólakba bújnak félelmükben

Ezért tehozzád fordulok – Föld szelleme – ki a Kilimandzsáró
fehér süvege alatt pusztuló orrszarvúakat számlálsz
és puszta kézzel oltod el a tüzet Brazília és Borneó
őserdeiben
hiszen a szakállaladdal mintha esővel a Dunáig a Moldváig és
a Balti-tengerig érsz el
tudom hát hogy mindenhol ott vagy akár közöttünk is
elvégre kertemben a gyíkok és minden kő veled együtt
lélegzik

Ezért hívlak hát Szelleme az egész Földnek
de tudnod kell
hogy ennek a – most megint annyira mérsékelt – övnek a lakói
 bezárkóztak szegényedő elefántcsonttalantornyaikba
 a sörbódékba
 a képcsőrobbanással fenyegető TV-készülékekbe
 és a szentegyházak talpát csókolgatják
– csak ettől élénkülnek föl egy-egy pillanatra kezüket emelgetve –

S tudnod kell azt is Szellem
hogy elborítanak minket a káprázatok bár a boszorkányok máshol
 garázdálkodnak
és hogy még a tudomány is kísértetként kószál a laboratóriumokban
 igazságot és fölszerelést keresve
mialatt a kórház tanácstalanul hajol le a szívrohamoktól és asztmától
 szenvedőkre folyosóinak kezét tördelve mint mater dolorosa
s pénzt csal ki észrevétlenül

Gyere hát Szellem
tébolyodott kakukkok kakukkolásával és mint a kút melyben ajkunkat
 összeszorítjuk nehogy megszámolja fogunkat a varangyosbéka
Gyere ki az összes szikla repedéséből
mint Csaba királyfi fölébresztett serege mint Ondraszek a betyár
válj turul-sassá ki még emlékszik ősi fészkére Ázsiában – így adj
 jelt kitárt szárnyaiddal

Hívlak minden eltűnt halott és távollevő nevében
Ébressz föl minket kábultságunkból mint eddig ismeretlen földrengés
 mint elvakult csalán
– tedd
hogy kilépjünk végre öntornyainkból
és amikor már sokasággá nőttünk a földgömbnek ezen az alig
 észrevehető sötét részén
légy velünk
mert végre el kell kezdenünk furcsa fegyvertelen légióink
 menetelését
ha már e világ hatalmasai értünk civakodnak

Tornai József fordítása

(1988)

Kiáltás hajnalban és alkonyatkor

Hívlak benneteket ismeretlen barátaim
régi halottak kiket agyonlőttek
titeket a letarolt fenyők és a szétlőtt tankok alól
a tömegsírokból ahol apám is fekszik
az oly régi háború már szertefoszló világából
mellyel a gonosztevők népeket sújtottak
s melyet már csak mi – itt maradt túlélők – ismerünk

A világnak szüksége van ránk mint tanúkra
mint figyelmeztető mennydörgésre
mikor ismét komor fellegek gyülekeznek
mikor valaki megint felgyújtja az erdőket
lebombázza a városokat a távoli szentélyeket
lerombolja Babel tornyát és sakálokat uszít
hogy átkergessék az embereket egy másik földrésre
összekeverjék a népeket a nyelveket és a hitet

Ezért most fel kell támadnotok
ti meggyilkoltak bolygónk mindahány szegletén
hogy üstökösként felragyogjatok az égen
hogy ismét egyesüljete velünk akik még itt vagyunk
viharral jégesővel túlvilági átokkal intve
azokat akik megsemmisítést hirdetnek

Zsille Gábor fordítása

(2016)